

La dimensió ecològica de la transformació del territori. El cas del Vallès.

Entenem per matriu territorial la base espaciotemporal resultant del medi físic, el component biològic, les seves relacions funcionals i les transformacions que l'activitat humana imprimeix en el sistema, expressada en formes concretes de paisatge. Per la seva part, el paisatge es defineix des d'una perspectiva històrica, com l'expressió territorial del metabolisme que qualsevol societat manté amb els sistemes naturals que la sustenten. Un camí per a entendre els canvis en la configuració del territori, consisteix en analitzar els fluxos energètics i d'informació que resulten del intercanvi metabòlic de l'economia amb el seu entorn ambiental, i en identificar els principals impactes ecològics. Una part del territori està integrada per l'espai ocupat, en tant que la major part sol correspondre, encara avui, al concepte d'espai obert. La conciliació dels interessos entre aquests dos usos resulta de la major transcendència en territoris molt antropitzats, com és el cas del Vallès. Això ens porta a considerar la matriu territorial com un sistema funcional, un model emergent que aporta criteris ecològics i metodologies paramètriques útils en l'avaluació ambiental estratègica de plans urbanístics i d'infraestructures.

En essència, es pretén abordar la necessitat de mètodes que facilitin fer compatible el desenvolupament socioeconòmic que requereix el país amb el manteniment dels sistemes naturals i agraris. L'exigència democràtica de consens i transparència fa que les decisions calgui explicar-les i negociar-les en base a criteris objectius. Aquests tipus d'eines es dirigeixen, justament, a definir i precisar els arguments que planteja un determinat pla o programa en relació al tractament del territori com a sistema, i a comunicar-los de forma comprensible, i no tant en descobrir solucions impensades o a "substituir" el caràcter finalment humà d'una determinada decisió. En aquest sentit, l'aplicació de les mètriques posa de manifest que cap espai natural pot sostreure's a les dinàmiques que tenen lloc a la matriu territorial. Mai s'havia comptat amb una constatació quantitativa de fins a quin punt això és cert pel conjunt de la regió metropolitana de Barcelona: si no incorporem elements de la matriu, la mera preservació de parcs naturals -fins i tot connectats en xarxa- no garanteix la funcionalitat del territori per acollir espècies i processos ecològics.

Considerar la matriu d'espais oberts, juntament amb una xarxa d'espais protegits, és un pas necessari i un repte important, perquè implica la incorporació de criteris de sostenibilitat en totes les polítiques sectorials. El repte és establir directrius seqüencials (preventiva, correctiva i compensatòria) per a la planificació territorial i l'avaluació ambiental estratègica, processos que han d'avançar en paral·lel. Aquestes directrius, que es desenvolupen des d'una perspectiva ecològica, cal integrar-les amb altres camps de coneixement i actors decisius en la transformació del territori, per tal d'elaborar una proposta d'ordenació completa dels espais oberts del Vallès. En definitiva, es requereix un model territorial que estableixi els objectius estratègics de sostenibilitat. També és necessari aconseguir un consens científic per a valorar la magnitud i la naturalesa dels impactes en relació a aquests objectius. No obstant, el debat de fons de les polítiques de sostenibilitat està en la percepció d'uns límits difícilment objectivables. Per tant, la majoria de plans i Agendes 21 locals requereixen, a més d'una base científica objectiva -condició necessària, però no suficient- una anàlisi dels principals actors territorials i de les seves interrelacions, acceptant la diversitat de percepcions per a una correcta governabilitat del territori.